

Popisná /deskriptivní/ statistika

- grafy
- z-skóry

Grafy

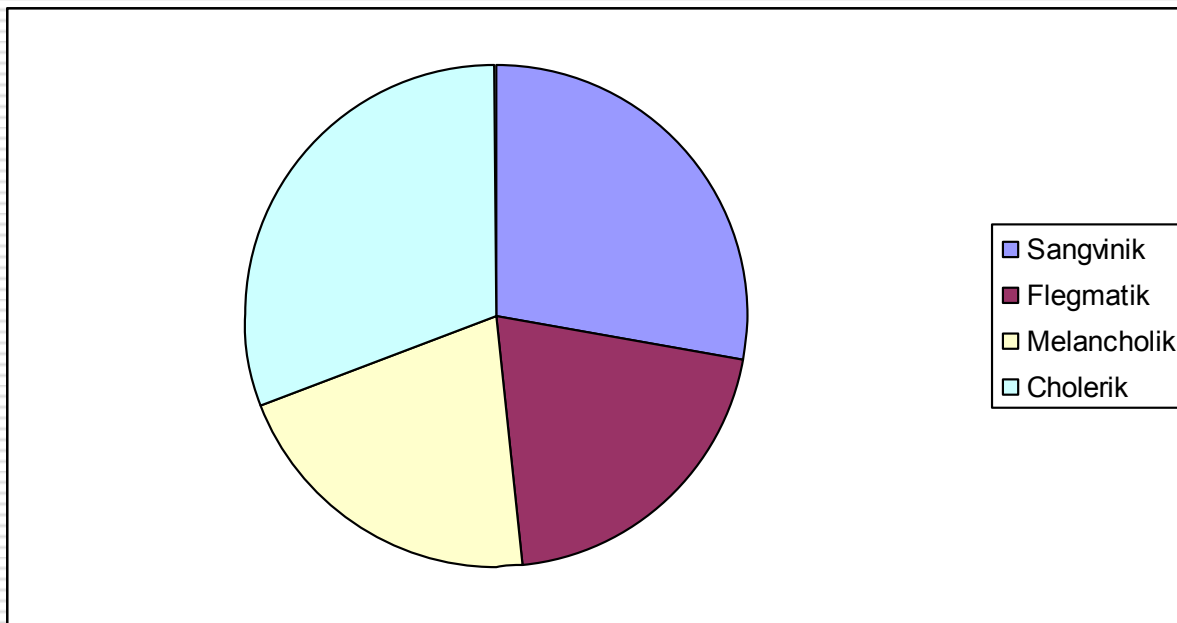

- ❑ pouze základní typy
  - ❑ pro kategoriální data - sloupcový diagram, výsečový graf
  - ❑ pro intervalová data - histogram, frekvenční polygon, krabicový diagram, stromkový diagram
  - ❑ grafy je možno znázornit v kategorizované formě - pro jednotlivé kategorie další proměnné (např. pro muže a ženy)
  - ❑ grafy pro vztah dvou a více proměnných budou probrány později
-

Výsečový graf

- koláčový diagram, pie chart – užívá se více v populárních publikacích než v odborných

Výsečový graf

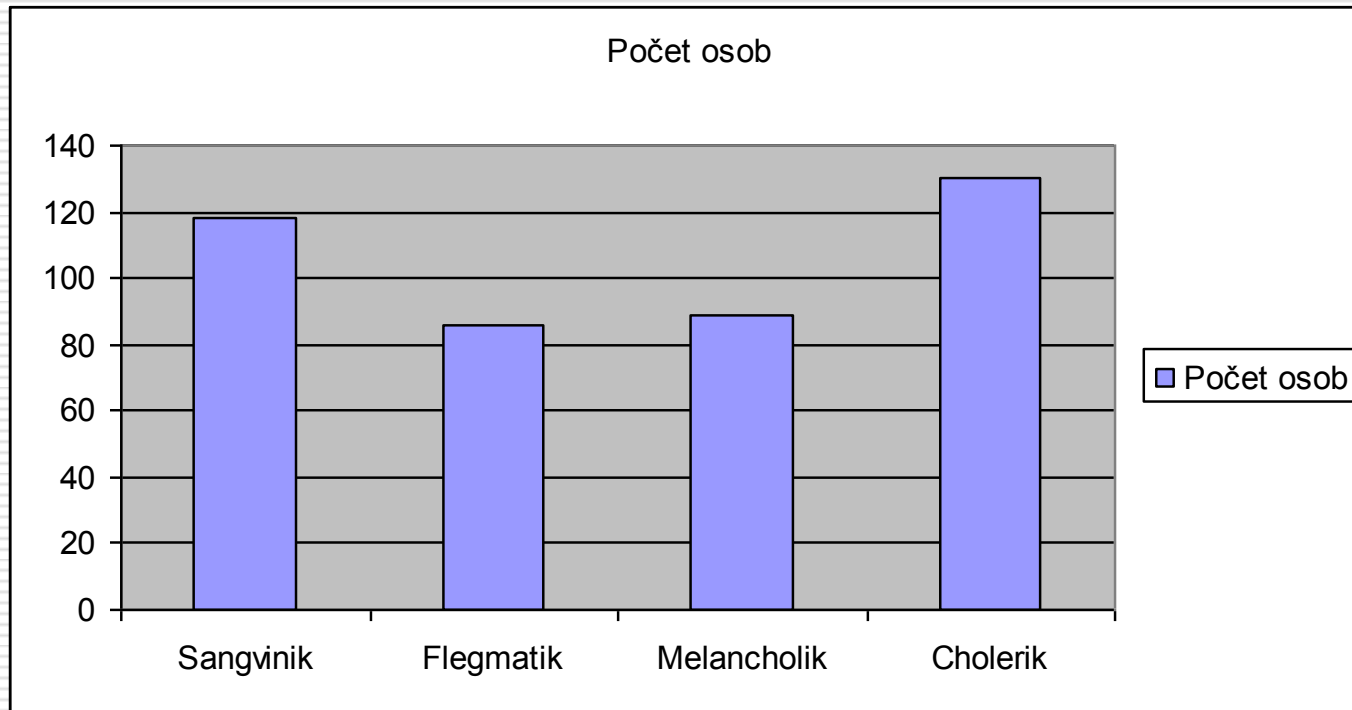

- každá výseč by měla být označena % a uveden celkový počet případů
  - ideální pro 3-7 kategorií
  - **výhody**: srozumitelný
  - **nevýhody**: jen pro kategoriální data; neukazuje přesné údaje (pokud nejsou vyznačeny); srovnání více skupin osob problematické
-

Sloupcový diagram

□ bar chart

Sloupcový diagram

- ❑ pro kategoriální data, může být orientován horizontálně či vertikálně
  - ❑ jednotlivé sloupce odděleny mezerou
  - ❑ **výhody**: srozumitelný, je možno v jednom grafu porovnat četnosti pro více skupin osob
-

Histogram

- ❑ často užívaný
  - ❑ podobný sloupcovému diagramu, ale je pro intervalová data
  - ❑ jednotlivé sloupce reprezentují nikoliv jednotlivé kategorie, ale intervaly hodnot (sloupce jsou bez mezer)
  - ❑ tvar histogramu závisí také na šířce intervalů
-

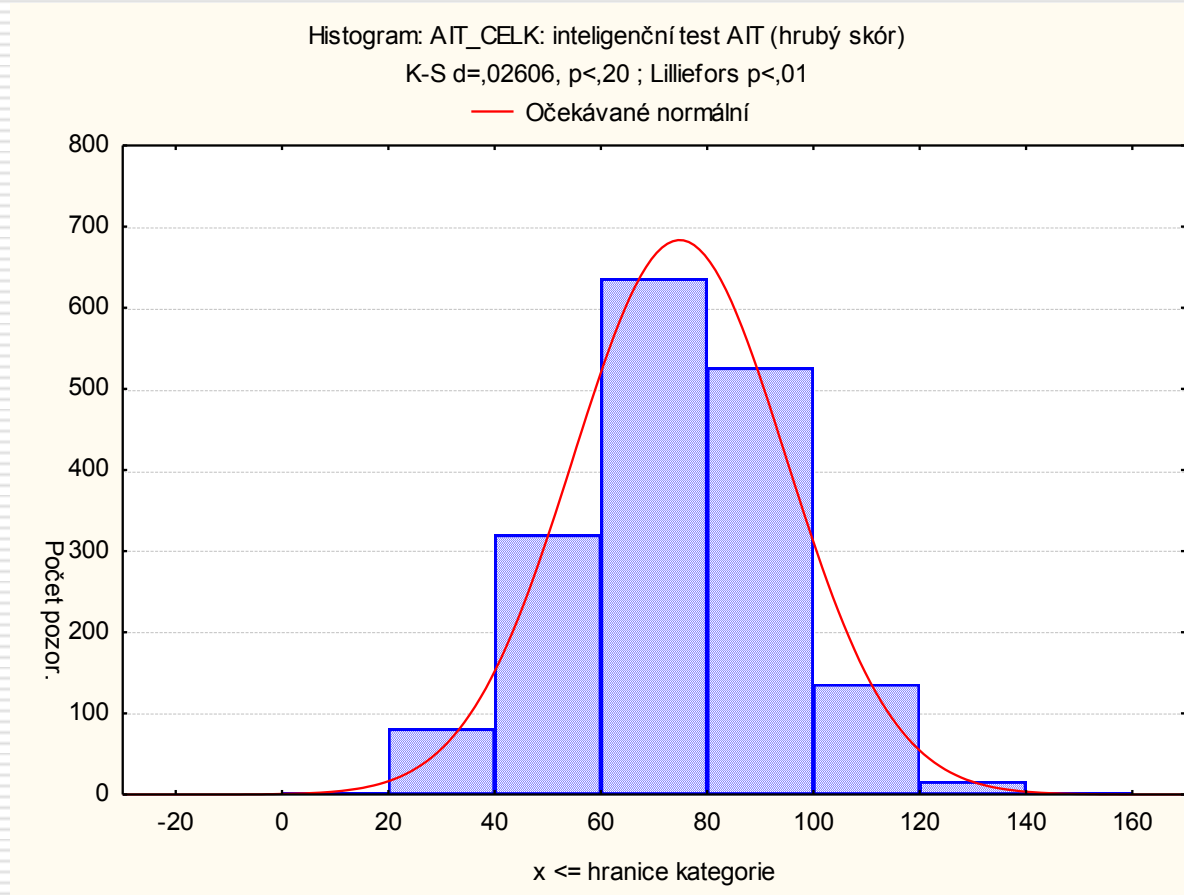
Histogram

- **výhody:** umožňuje detekovat odlehlá pozorování, srovnání s normálním rozdělením
  - **nevýhody:** nezjistíte přesné hodnoty jednotlivých případů, obvykle se nezobrazují data pro více skupin případů
-

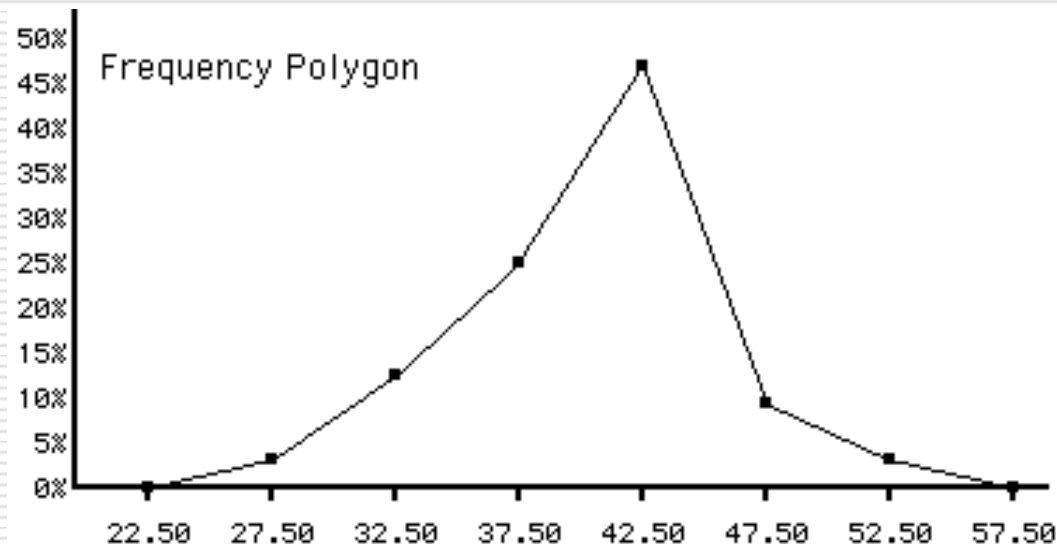
Histogram

Grafy

- **frekvenční polygon** – konstruován podobně jako histogram, jen místo sloupců jsou tečky spojené čarou

Stromkový diagram

- ❑ stem-and-leaf plot; stonek a list – podobný histogramu (naležato), ale obsahuje informace o každém případě
  - ❑ konstrukce diagramu – hodnoty jsou rozděleny např. na desítky (stonek) a jednotky (list)
  - ❑ např. hodnota $85 = 8 \times 10 + 5 \times 1$
  - ❑ pokud je hodnota pro některé desítky více, rozdělí se na další stonky
-

Stromkový diagram

Frequency	Stem & Leaf
3,00	1 . 468
7,00	2 . 0225588
9,00	3 . 011234449
10,00	4 . 3455567799
3,00	5 . 344
7,00	6 . 0111389
4,00	7 . 1234
2,00	8 . 34
1,00	9 . 1

Stem width: 10,00
Each leaf: 1 case(s)

Stromkový diagram

Frequency	Stem & Leaf
,00	3 .
6,00	3 . 667777
8,00	3 . 88889999
9,00	4 . 000001111
5,00	4 . 22333
5,00	4 . 44455
3,00	4 . 667
1,00	4 . 9
1,00	Extremes (>=55)

Stem width: 10
Each leaf: 1 case(s)

Stromkový diagram

- **výhody:** ukazuje údaje pro každý případ; je možné snadno identifikovat minimum, maximum, shluky případů, odlehlá pozorování; můžeme porovnat dvě skupiny případů zobrazením dvou přilehlých diagramů
  - **nevýhody:** nevypadá zajímavě; vhodnější spíše pro menší datové soubory ($N < 100$)
-

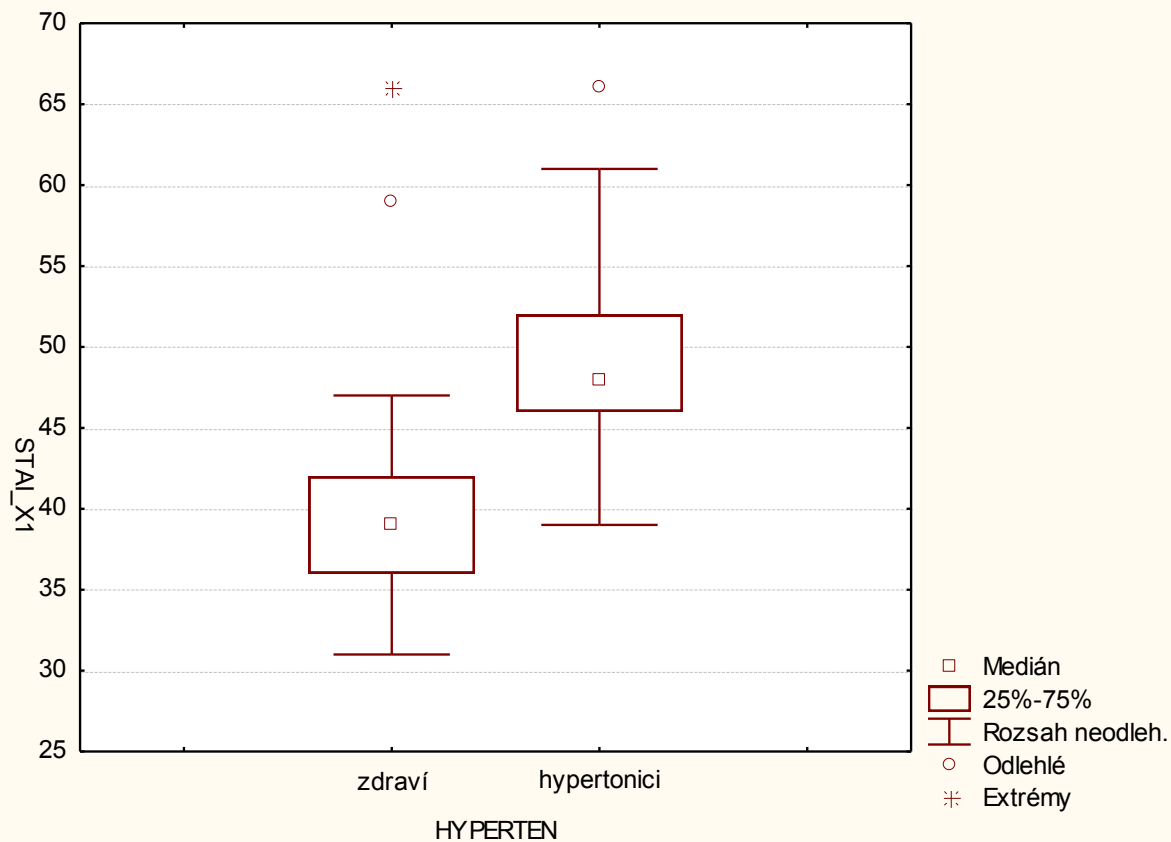
Krabicový diagram

- ❑ boxplot, vousatá krabička
  - ❑ poskytuje bohaté zobrazení důležitých aspektů rozdělení hodnot
  - ❑ délka krabice odpovídá interkvartilové odchylce; uvnitř krabice je vyznačen medián
  - ❑ v některých variantách grafu jde např. o směrodatnou odchylku a průměr
  - ❑ „vousy“ je ohraničeno rozmezí hodnot
-

Krabicový diagram

Krabicový graf (hypertonici.sta 25v*71c)

Odlehlá pozorování

- zvlášť jsou u boxplotu vyznačena tzv. **odlehlá pozorování** (outliers – obvykle hodnoty vzdálené více než 1.5 mezikvartilové odchyly od hodnoty kvartilů) a extrémní pozorování (obvykle více než 3x mezikvartilové odchyly)
  - odlehlá pozorování mohou zkreslit výsledky některých statistik a statistických testů
-

Odlehlá pozorování

- je proto důležité je v datech hledat; pokud je najdeme, musíme se rozhodnout, zda se jedná o ojedinělý výskyt (který by se v jiném vzorku nevyskytl) nebo výsledek chyby měření; nebo zda je tak reprezentována určitá část populace
  - pokud jde o ojedinělý výskyt, je možno je z další analýzy vyloučit
  - jinak je nutno se rozhodnout mezi dvěma možnostmi: buď je vyloučit s vědomím, že výsledky budou jejich nepřítomností zkresleny, nebo použít neparametrický test (vhodnější přístup)
-

Krabicový diagram

- **výhody:** užitečný pro detekci odlehlých pozorování, šikmosti rozdělení; vhodný pro porovnání více skupin případů
  - **nevýhody:** složitější
-

Grafy – obecná doporučení

- ❑ každý graf by měl mít stručný a výstižný **název**
  - ❑ obě **osy** grafu by měly být označeny názvy proměnných a jednotkami měření (závislá proměnná je obvykle na svislé ose)
  - ❑ **počátek os** by měl být v nule – pokud není, je třeba to vyznačit
  - ❑ **velikost** grafu a **rozsah** os by měl být takový, aby většina dat zabírala celý graf
-

Z-skóry

- umožňují najít a popsat **pozici každé hodnoty** v rámci rozdělení hodnot
  - a také **srovnávání hodnot** pocházejících z měření **na rozdílných stupnicích**
  - hrubé skóry jsou převedeny na **standardizovanou stupnici** (jednotkou je směrodatná odchylka)
-

Z-skóry - příklad

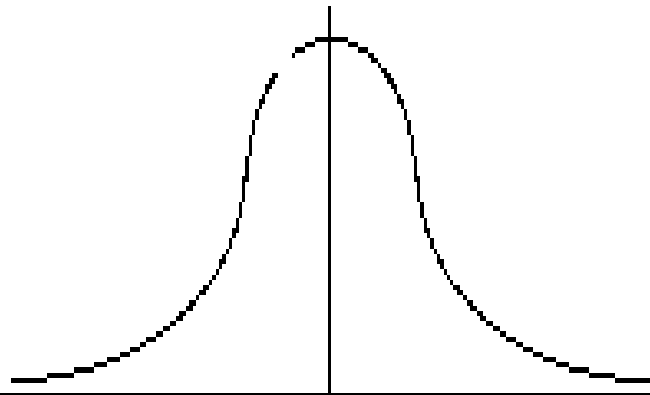

- např. skóry ze dvou testů – biologie a psychologie
  - student získal 26 bodů z biologie a 620 z psychologie. Ve kterém předmětu byl lepší?
-

Z-skóry - příklad

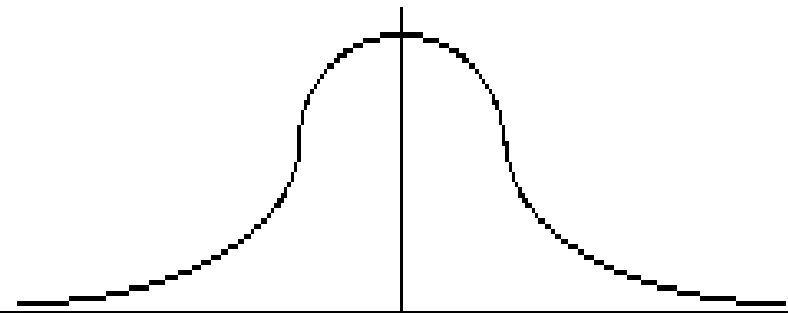
---

biologie

$$18 = \mu$$
$$6 = \sigma$$

psychologie

$$500 = \mu$$
$$100 = \sigma$$

Z-skóry

- přímé porovnání není snadné – skóry z obou testů mají rozdílné průměry i směrodatné odchyly
  - z skór = odchylna skóru od průměru vzhledem k velikosti směrodatné odchyly
  - $z = \text{odch. od průměru} / \text{směr. odch.}$
-

Z-skóry - příklad

- skór z biologie: $(26-18)/6 = 1,33$
  - skór psychologie: $(620-500)/100=1,2$
  - v biologii byl student lepší – 1,33 směrodatné odchytky nad průměrem
-

Z-skóry

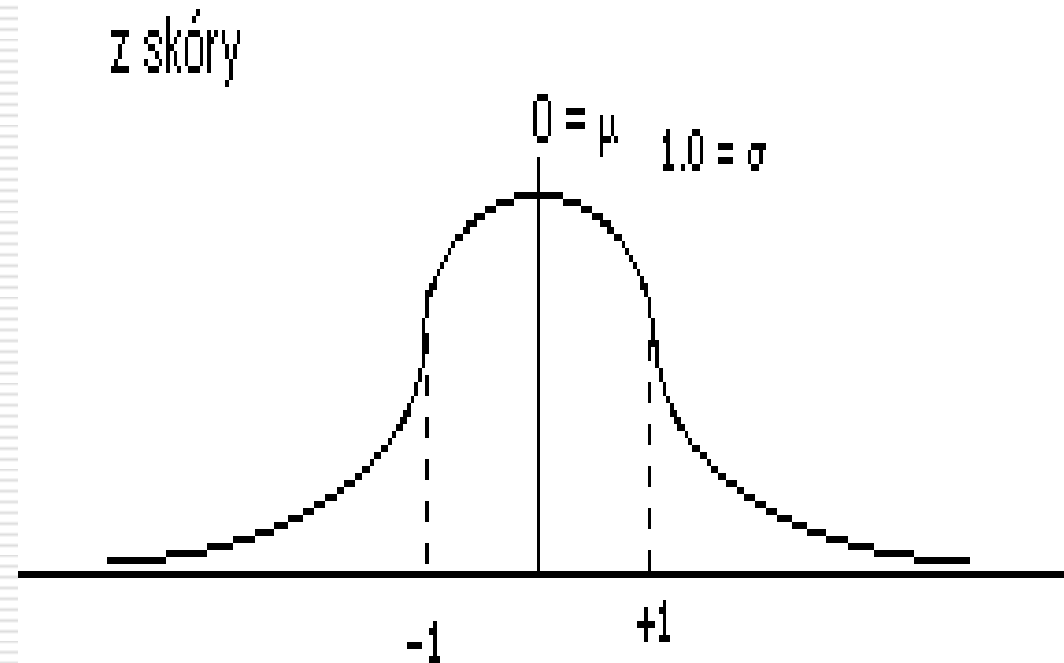

- ❑ z-skór přesně udává pozici každé hodnoty vzhledem k ostatním hodnotám
  - ❑ znaménko (+ nebo -) ukazuje, zda je hodnota nad nebo pod průměrem rozdělení
  - ❑ hodnota z-skóru upřesňuje, kolik směrodatných odchylek byla hodnota od průměru vzdálena
-

Z-skóry

- průměr rozdělení z-skórů je vždy 0
- směrodatná odchylka je 1

Z-skóry

---

vzorec pro výpočet z-skóru hodnoty X

□ u populace: $z = (X - \mu) / \sigma$

□ u vzorku: $z = (X - m) / s$

Z-skóry

- podobně můžeme i z-skór převést na hrubý skór, známe-li průměr a směrodatnou odchylku
-

Z-skóry

- např. u stupnice IQ
  - $\mu = 100, \sigma = 15$
  - pro osobu se $z = -3$ (3 směrodatné odchylky pod průměrem) bude IQ ?
-

Z-skóry

- např. u stupnice IQ $\mu = 100, \sigma = 15$
- pro osobu se $z = -3$ (3 směrodatné odchyly pod průměrem) bude IQ

$$X = Z \cdot \sigma + \mu$$

$$X = -3 \cdot 15 + 100$$

$$X = 55$$

Rozdělení z-skóřů

- **tvar** rozdělení z-skóřů je **stejný** jako tvar původního rozdělení hrubých skóřů
  - průměr je 0, směrodatná odchylka 1
  - transformace změní jen označení hodnot na ose X
-

Kontrolní otázky

- základní typy grafů, výhody/nevýhody
  - odlehlá pozorování
  - výpočet a interpretace z-skóru
-

Doplňující literatura

- Wainer, H., & Velleman, PF (2001). **Statistical graphics: Mapping the pathways of science.** Annual Review of Psychology, 52, 305-335.
-